«AZƏRBAYCAN» qəzetinin 1919-cu il 21 may (Çərşənbə günü) tarixli 185-ci nömrəsinin ADA Universitetinin dəstəyi ilə transliterasiyası

AZƏRBAYCAN

Çaharşənbə, 20 şabanül-müəzzəm sənə 1337.
21 mayıs 1919 sənə.

Gündəlik siyasi, ictimai, ədəbi, iqtisadi türk qəzetəsidir

Məhəlli-idarə:
Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə "Azərbaycan" idarəsi.

Telefon nömrə: 39-60.

Tək nüsxəsi 1 manat.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır.

Dərc olunmayan övraq iadə edilməz.

Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir.

Abunə şəraiti:
Bakı üçün 1 aylığı 30 rublə,
2 aylığı 35 rublə, 3 aylığı 50 rublə.
Qeyri şəhərlər üçün 1 aylığı 25 rublə,
2 aylığı 45 rublə, 3 aylığı 60 rublədir.

Elan fiatı: birinci səhifədə sətri 4 rublə,
axırıncı səhifədə sətri 3 rublə,
itən şeylər və yer axtaranlar üçün 2 rublə.

MƏŞİXƏTİ-İSLAMİYYƏ TƏRƏFİNDƏN MÜSƏLMANLARA ƏXZİ-ƏSGƏRƏ DAİR MOİZƏDİR

"İnfiru xifafən və siqalən və cahidu biəmvaliküm və ənfusikum fi səbilillahi zəlüküm xeyrün ləküm in küntüm tə'ləmunə."

"Tövbə" surəsi 41-ci ayə.

Tərcüməsi:

"Ey əhliiman! Cavan, qoca, fəqir, dövlətmənd, sağlam, xəstə, silahlı, silahsız, evli, evsiz... Hamınız çıxın da Allah yolunda dinin (vətənin) mühafizəsi üçün mücahidə edin. Bu hal üzrə dini (vətəni) mühafizə etmək əgər bilərsəniz, sizin üçün, durmaqdan xeyirlidir."

Bu ayeyi-kərimədə "xifafən" və "siqalən" kəlmələri bu mövqedə öylə müdhiş bir məna ifadə edirlər ki, bunların yerinə hər hanki bir kəlmə gətirilərsə, o mənanı ifadə etməyə qabil deyildir. Bu cəhətə, müfəssirlər bunların ehtiva etdiyi mənayi-cəliləyi [böyük mənanı] təyin etmək xüsusunda böyük müşkülata düşüblər. Bəziləri "cavan, qoca" deyə təfsir edir, bəziləri "fəqir, dövlətmənd" deyə, bəziləri də "atlı və piyada" ilə, bir qismi "nişat və qeyri-nişat [şad və kədərli], sağlam və məriz" deyə təfsir etmişlərdir. Buna binaən [buna əsasən] anlaşılır ki, hər bir halda, din və vətən yolunda ümum [bütün] müsəlmanlar can və mal ilə çalışmalıdırlar.

Məlumdur ki, bu ayeyi-kərimə Təbük müharibəsində nazil olmuşdur. Müharibə zamanı, doğrudan da, islam əhli böylə olmalıdırlar. Lakin bihəmdülillah [Allaha şükür olsun] yerin üzü neçə illər fitnə və fəsad ilə xaraba olduqdan sonra indi sülh və asayiş bərpa olub, camaat əmin-amanla dolanırlar. Və bu cəhətə, bu halda əhli-islama ayeyi-kərimədə məzkur [deyilən] keyfiyyətlə ümumən hərəkət etmək lazım gəlməz. Lakin vətəni mühafizə üçün hökumətə lazım olan qədər əsgər toplamaq ən əvvəlinci vəzaifi-diniyyədəndir [dini borclardandır]. Zira bir millətin vətəni məhv olduqdan sonra, yavaş-yavaş dini də əldən gedər. Bunun üçün Həzrəti-Peyğəmbər əleyhissəlavat vəssəlam baxınız nə buyurur: "Hübbül-vətən mineliman." Yəni vətəni sevmək imandandır, imandan bir cüzdür [bir hissədir].

Ey camaati-islam! Fəqət vətənə məhəbbət etmək ağızdan "vətənimi sevirəm" deməklə olmaz. Quru-quruya "vətənə məhəbbətim var" deməklə hübbi-vətən olduğu təsdiq olunmaz. Çünki məlum olduğu üzrə iman "lisanla iqrar [etiraf] və qəlblə təsdiq"dən ibarətdir. Binaənileyh [ona görə], qəlbində iman olmayan kimsənin lisanən [diliylə] kəlmeyi-şəhadət gətirməsində əhəmiyyət yoxdur. Madam ki, Rəsuli-əkrəm əleyhissəlavat vəssəlam vətənə məhəbbəti də imandan cüz qılır, öylə halda vətəni sevmək yalnız lisanən və "vətənimə və məmləkətimə məhəbbətim var" deməklə olmaz. Bəlkə, qəlbən vətənə qarşı məhəbbət bəsləmək, vətən hissini qəlbinin ən dərin guşəsində mühafizə və bu surətlə vətəni hər növ təərrüzdən [təcavüzdən] himayə etmək, hər nə surətlə olursa-olsun, quldurların və zalımların təcavüzlərinə meydan verməmək və bunun üçün hər növ müdafiə tədarükləri hazırlamaq lazım gəlir.

Müsəlman qardaşlar! Bizim üçün imandan daha əziz, imandan daha böyük, ondan daha qiymətli bir şey varmı? Zənn edirəm "var!" deyəcək bir müsəlman təsəvvür olunmaz. Çünki, həqiqətən, müsəlman olan kimsə dünyada ancaq dini, irzi, namusu üçün yaşar, onun yolunda hər növ fədakarlığı, ölümü gözünə alar, dininə, irzinə, namusuna bir tük qədər ləkə gəlməmək üçün həyati-şəxsiyyəsini, öz övladlarını, qiymətli mallarını fəda edər də, yenə qəlbi şad və məsrur [sevincli] olar. Buna binaən [buna əsasən], vətənə məhəbbət etmək dəxi bu nisbətdə olmaq lazımdır. Çünki Cənabi-Peyğəmbər vətəni o qədər təqdis etmişlər [müqəddəsləşdirmişlər] ki, "Vətənə məhəbbət etmək imandan cüzdür" demişlər. Vətənə məhəbbət etmək dinin əzəm rüknü [ən böyük dirəyi, istinadgahı] olan imandan cüz olduğunu sevgili peyğəmbərimiz bizə xəbər verirsə, müsəlman olanlar, qəlbində iman qüvvəti, Allah, peyğəmbər eşqi olanlar vətəni quldurlardan, zalımlardan mühafizə etmək üçün mallarını, övladlarını, həyatlarını fəda etməkdən nə üçün çəkinsinlər?!

Ey şövkətli Azərbaycan hökumətinə tabe olan müsəlmanlar! Ən qiymətli olan dinimizi, irzimizi, namusumuzu mühafizə edəcək bir şey varsa da, o da ancaq vətəndir. Vətən səlamət olarsa, hər şeydən qiymətli olan dinimiz də səlamət olar, irz və namusumuz da möhtərəm və müqəddəs qalar. Keçən mart ayının faciəsi bu mətləbə şahiddir. İslam əhlinə şayəstə olmayan [yaraşmayan] fəlakət və rəzalətləri cümləmiz gördük. Bu halda hökumət sizdən əsgər istəyir. Hökumət əsgəri nədən ötrü toplayır? Sizin bal-alarınızı və pərdeyi-ismətdə yaşayan analarınız və bacılarınızı himayə etmək üçün, məscidlərinizi və müqəddəs olan Qurani-kərimi ehtiramla saxlamaq üçün... Zənn edirəm bu mətləbin haqq olmağında bir kimsənin şübhəsi yox. Məəttəəssüf [təəssüf ki], əxzi-əsgərə [hərbi çağırışa] dair zəruri əmri nizamla aparmaqda sizlərdən növbənöv kəsalət [süstlük] və müsamihə [səhlənkarlıq], xəyanət və müzayiqə [əsirgəmə, qıymama] zühur və büruz etməkdədir.

Qəflət və cəhalət bəsdir! Oyanınız, ibrət götürünüz və biliniz ki, Azərbaycan Hökumətinə lazım qədərdə əsgər verməmək dini-islamı, həzrəti-Qurani ayaqlar altına alıb parça-parça etmək deməkdir. Çünki hökumətin münzəm [nizamlı] əsgəri olmazsa, əhl və əyallarınız yenə də olar ki, düşmənlər əlinə əsir düşələr, məscidlərinizi topa tutalar, necə ki, keçən sənədə vaqe oldu.

Binaənileyh [ona görə], Allah eşqinə, din və vətən hörmətinə, qanun iqtizası ilə kim ki, əsgərliyə dəvət olunur, əlbəttə, müzayiqə etməsin və əlbəttə, elmən və ürfən bu barədə öz vəzifələrini doğruluqca ifa etsinlər ki, böylə neməti-üzma [böyük bir nemət] olan hökumət əlimizdən getməyib, şan və şərəfətlə yaşamağa qabiliyyətimiz və imkanımız olsun. Amin!

Şeyxülislam
Molla Ağa Ağəalizadə

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

Bolşevik məlumatı

Daşkənd - Əfqanıstanda vaqe olan inqilab xüsusunda verdiyimiz məlumata əlavə olaraq, Buxara vasitəsilə rəsmən bildirilir ki... (Burada cümlə buraxılmışdır.) Qətl edilmiş əmirin qardaşı yeni əmir Nəsrulla xan Hindistana qaçmışdır. Onun müridləri təqib edilirlər. Buxara sərhədində Süvari-Şərif denilən yerdə yeni əmiri qəbul etməyən qoşun hissəsindən yüz nəfər həbs edilmişdir. Bunların həbsi müsadimə [toqquşma] ilə nəticələnmişdir. Yeni əmir Əmanulla xan bir fərman sadir edərək [fərman verərək], yeddi illik vergidən camaatı azad eyləmişdir. Orduya da əmr vermişdir ki, müharibə halında qışlalarda [kazarmalarda] hazır olsunlar. Süvari-Şərifdən qoşunlar geriyə çağırılaraq, əvəzinə yenisi göndərilmişdir. Süvari-Şərif valisi həbs edilərək qaraqol altında Kabilə göndərilmişdir. Onun bütün əmlakı müsadirə edilmişdir.

"Məğlublar İttifaqı"

Bu axır vaxt Almaniyada məğlub dövlətlər, yəni Rusiya, Almaniya və Avstriyanın bir hissəsi "Məğlublar İttifaqı" amalı müvəffəqiyyətli bir hal kəsb etmişdir [qazanmışdır]. Bu yolda böyük təşviqat yapılmaqdadır. Bundan əlavə, Almaniya öz məmurları vasitəsilə Almaniyada könüllü əsirlərdən ibarət rus ordusu vücuda gətirilməsinə böyük müavinət göstərməkdədir. Bu işdə Kiyevdən gələn zabitlər də iştirak edirlər. Bu işin başında alman mühibbi [alman dostu, almanları sevən] rus komitəsi sabiq Duma üzvü Deryuqin və Tuqan-Baranovski dayanmışdır. Tuqan-Baranovski Pskov quberniyasında general Keylerin Şimal ordusunu təşkil edirdi. Təzə təşkil edilən ordu "Şimali Könüllü ordu" adındadır. Ordunu təşkil edənlər general Yudeniç ordusu səflərinə qarışacaqlarına ümidvardırlar.

Alman nümayəndələrinin əziməti

Mayın 15-də Liondan xəbər verirlər ki, iki nəfər alman nümayəndəsi təlimat almaqdan ötrü Berlinə əzimət etmişlərdir [getmişlər].

SÜLH ƏTRAFINDA

Türklərə və bolqarlara sülh şəraiti verildikdə, Amerika heyəti isbati-vücud [İştirak] edəcəkdir. Fəqət zənn edilməyir ki, bu müahidə [saziş] müzakiratında Amerika nümayəndələri iştirak etsinlər. Zira Amerika bu dövlətlərə müharibə elan etməmişdir. Böyləliklə, amerikalıların konfransda iştirak etmələri yalnız nemes və Avstriya müahidələri xüsusunda idi. Nemeslərə verildiyi kimi, avstriyalılara 15 gün möhlət verilməyəcəkdir. Yalnız bir həftə, ya on gün möhlət veriləcəkdir. Çünki Avstriyaya veriləcək müahidə müxtəsərdir. Böyləliklə, Avstriya ilə Almaniya bir vaxtda Müttəfiqlərə cavab verməlidirlər. Rəisi-cümhur Vilson türk və Bolqariya müahidələri müzakirəsinədək Parisdə qalmayacaqdır. Fəqət ümumiyyətlə müahidələrin məzmununa vaqif olacaqdır. Bu müahidələrin müzakirəsi Yunanıstan üçün çox əhəmiyyətlidir. Hələlik nemeslərlə şifahi danışıq davam edir. Müttəfiqlər komitəsinin bəyannaməsi hər iki tərəfin mütəxəssislərinin iclasında baxılacaqdır. Deyirlər ki, bu barədə heç bir müzakirat olmayacaqdır. Ancaq müfəssəl izahat veriləcəkdir. Müttəfiqlərin nemeslərlə olan müahidəsi bir çox mühüm məsələləri həll edir. Bununla bərabər, bəzi məsələlər Cəmiyyəti-Əqvamda [Millətlər Cəmiyyətində] həll ediləcəkdir.

Paris - Fransa Ticarət Nəzarətində mayın 12-də mühüm bir iclas olmuşdur. Almanlar sülh əhdnaməsini [müqaviləsini] imza etməyəcəkləri təqdirdə, nasıl iqtisadi təzyiqatda bulunmaq məsələsi müzakirə edilmişdir. İclasda qərar qoyulmuşdur ki, bu kimi hal üz verərsə, yəni Almaniya müahidəni imza etməzsə, şiddətli abluka vəz edilsin [blokada tətbiq edilsin]. Bu qərar Dördlər Şurasına veriləcəkdir ki, icab etdiyi [lazım gəldiyi] zaman vücuda gətirilsin.

İspaniya iskələlərində [limanlarında] olan alman təhtəlbəhrlərinin [sualtı gəmilərinin] Müttəfiqlərə təslim edilməsi işlərini İspaniya Hökuməti öz öhdəsinə götürmüşdür.

Şeydeman Almaniya Milli Məclisində sülh müahidəsinə dair bir nitq irad eyləmişdir. Mümaileyh [adı çəkilən şəxs], müahidəni tənqid etmişsə də, müahidənin imza edilib-edilməyəcəyindən danışmamışdır. Bu hal Məclis üzvlərini məmnun etməmişdir.

Türkiyə və sülh

İstanbulda çıxan "Axşam" qəzetəsindən:

Avropadan son gələn haizi-əhəmiyyət zəvat ilə [önəmli şəxslərlə] İstanbuldakı əcnəbi məhafilində [dairələrində], bilxassə son 10-15 gündən bəri haqqımızda cərəyan etməkdə olan müzakiratın almış olduğu şəkilin fövqəladə mövcibi-qənaət və məmnuniyyət [qənaətbəxş və məmnunedici] olduğu izhar edilməkdədir. Gərək Anadolu şərqi, gərək rum əqəliyyətlərinin [azlıqlarının] bulunduğu ərazi haqqındakı müfrit müddəiyyat [ifrat iddialar] suya düşmüşdür. Rusiyada təşəkkül edən Ermənistanın məmləkətimizə aid vilayətlərdə yalnız təshihi-hüdud [sərhədlərin dəqiqləşdirilməsi] surəti ilə qismən tövsi edə biləcəyinə [genişləndiriləcəyinə] qəti olaraq hökm edilə bilər. Bu səlahı müsbət iki təsirə mədyunuz [Bu yaxşılığı iki müsbət təsirə borcluyuq]: Biri əski hərb zehniyyətinə millətin filhəqiqə [doğrudan da] müariz [müxalif, qarşı] və zidd olduğunun get-gedə və tamamilə təəyyüd etməsi [aşkar olması], digəri müəyyən ünsürlərin mütarikədən [atəşkəsdən] bəri göstərdikləri ifratkaranə hərəkatın əks-təsiri.

VÜKƏLA ŞURASINDA [NAZİRLƏR KABİNETİNDƏ]

- Post və Teleqraf nazirinin şimdiki əhvala görə Azərbaycana idxal ediləcək əşyanın siyahısını artırmaq haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir [qərara alınmışdır]:

Post və Teleqraf, Maliyyə, Ticarət və Sənaye və Ərzaq nazirlərindən mürəkkəb [ibarət] komisyona tapşırılsın ki, gətirilməyə mümaniət [maneçilik] olan əşyanın siyahısı tərtib verilsin.

- Türüq və Məabir [Nəqliyyat və Rabitə] nazirinin Bakıda pud vergisi haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

Maliyyə və iqtisadiyyə komisyonuna tapşırılsın, Azərbaycan şəhərləri üçün pud vergisi qanun layihəsi tərtib versin.

- Post və Teleqraf nazirinin Gürcüstan, Ermənistan və Mavərayi-Bəhri-Xəzərlə pul bəratını qəbul etməmək haqqındakı məruzəsindən sonra qət edilmişdir:

1) Gürcüstan və Ermənistanla pul bəratı əlaqəsi aparılsın. Fəqət məbləğ 10 min manatadək məhdud edilsin və hesab hər ayın axırında təmizlənməlidir.

2) 10 min manatdan ziyadə pul örtülü zərflərdə posta ilə göndərilməlidir.

NƏZARƏTLƏRDƏ [NAZİRLİKLƏRDƏ]

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti [Sosial Təminat Nazirliyi] müsəlman darüleytamına [yetimxanasına] 3000 rublə ianə etmiş Hüseyn Məlikova öz təşəkkürünü izhar edir.

- İrəvana, möhtac müsəlmanlara mü-avinət üçün Ədliyyə naziri müavini [Teymur bəy] Makinski sədarəti ilə əzimət etmiş [yola düşmüş] heyət Tiflis Dövləti Bankından bir milyon manatdan qalmış 349 860 manatı ala bilməmişdir. İşbu məbləğ keçən sənədə Seym tərəfindən İrəvan qaçqınları üçün buraxılmışdı. Müsəlmanların əhvalını nəzəri-etibara alaraq heyət Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarətindən rica etmişdir ki, hələlik 200 000 manat buraxılsın.

- Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Şimali nahiyə müfəttişinə müraciətən rica etmişdir ki, qaçqınlara məxsus bir çox əşyanı Daxiliyyə Nəzarəti əmri mövcibincə [əmrinə əsasən] öz ixtiyarına alsın. Əşya Şamaxı şəhərindədir.

- "Müsavat" firqəsi Məsai [Əmək] Nəzarətinə müraciətən məlum etmişdir ki, tətil zamanı iştirak etməmiş bir çox mədənlərin müsəlman fəhlələrinə tətil günləri məvaciblərini verməkdən imtina edirmişlər. Bir çox mədənlərdə də quyuları bağlayıb fəhlələri xidmətdən əzl [kənar] edirlər. Əlavə, firqə təklif etmişdir ki, Ümuri-Xeyriyyə və Nafiə Nəzarəti Kəsbkarlar İttifaqından [Həmkarlar İttifaqından] işsizlərin siyahısını istəmişdi; lazım gələrsə, "Müsavat" işsizlərin siyahısını verə biləcəkdir.

Ticarət Nəzarətində

Qəzetə səhifəsində bir xəbərdə Nəzarətin bütün qulluqçularının sui-hərəkətlərini təsvir etmək mümkün deyildir. Zira işbu müəssisə xidmətçiləri sui-hərəkətlərində böyük məharət göstərmişlərdir. Sübutdan ötrü iki şeyi göstərəlim: sabiq Nəzarət dövründə heç bir Nəzarətdə xidmət etməyən bir nəfərə necə olubsa da, bütün körpülərdəki anbarları təftiş etmək üçün rəsmi təsdiqnamə verilmişdir.

Bir də gerbovı marka əvəzində Nəzarət möhürü ilə möhürlənmiş xırda kağızlar satılmaqda imiş. Böylə əldə qayırılmış markalar Nəzarətlərə gələn kağızlara vurulmaqla bərabər, başqa yerlərdə də satılmaqda imiş. Bu vaxtadək nə qədər satılmışsa məlum olmadığından, mədaxilin miqdarı və nə yerə getdiyi də məlum olmayacaqdır.

Ağa Əminov ilə onun müavini Yusifəli Əliyevin üzərinə böyük bir iş düşmüşdür. Fəqət bu iki zat mətanət ibrazıyla [mətanət göstərməklə], öz fəaliyyətlərində davam edə durmuşlardır. Bunun sayəsində mənfəətli nəticələr görüləcəkdir. Cavan cümhuriyyətdən ötrü sadiq zatlar vücudu lazımdır.

Ağa Əminov həzrətlərinin müştərək Ticarət və Sənaye və Ərzaq Nazirliyi vəzifəsinə şüruundan [başlamasından] sonra sabiq Nəzarətlərdə başsızlıqlar araya çıxmışdır. Birinci qədəmdə həman Nəzarətlərdəki bətalət [durğunluq, fəaliyyətsizlik] aradan çıxarılmışdır.

Bir çox kağızlar siyahı edilməyərək belə qalmışdır. Bir çox mal mübadiləsinə məxsus müqavilənamələr tapılmışdır ki, qaydasız olaraq əqd edilirmiş [bağlanırmış].

Bir çox müqavilənamələr də vardır ki, əqddən sonra qalmışdır. Vaxtı keçəndən sonra heç bir şey iddia edilməmişdir. Halbuki iddia ediləcək maddələr də görülməkdədir. Müqavilə miyanından [arasından] bir səğir [kiçik] adam ilə əqd edilmiş bir müqavilə, imzasız bir müqavilə və vəqti-müəyyənsiz [tarixsiz] bir müqavilə də tapılmışdır. Bir çox müqavilələr də xəzinənin zərərinə belə əqd edilmişdir.

Bir çox zəvat [şəxslər] vəzifələrində belə xəyanət etdiklərindən, Xüsusi Təftiş Komisyonu nəzdində məsuliyyətə cəlb etmək üçün iqdamatda bulun[ul]muşdur. İşlər hələ qurtarmamışdır. Hər günkü təftiş böylə işlərin çox olduğunu göstərir.

İSTANBULDAN SON XƏBƏRLƏR

İki gün bundan əvvəl İstanbuldan varid olmuş [gəlmiş] mötəbər bir zat ilə müsahibədə bulunduq. Müsahibimiz bizə böylə məlumat verdi:

İstanbulun vəziyyəti

İstanbulun vəziyyətini üçə bölmək olar. Biriminci dövr Müttəfiqlər qoşunlarının İstanbula ilk varid olduğu günlərdir. Türklərin halı bu zamanlar pərişan idi. Bu günlərdə rum qoşunları və ermənilər özlərini qayət fəna aparırdılar. Müttəfiqlər də bunlara heç bir söz deməyirdi. Fransız qoşunları türklərin Hərbiyyə Məktəbini tutmaq istəyirdi. Türklər səbəbini sual etdikdə, artıq sizin qoşununuz olmayacaq, ona görə də sizə məktəb də lazım deyildir, cavabını verirlərdi. Bu zamanlar yunanlılar (rumlar) özlərini İstanbula ağa hesab edirdilər. Hətta rumların cəsarəti bir dərəcəyə çatmışdı ki, Ayasofiya üzərinə təntənəli surətdə xaç tikmək istəyirdilər. Bunların böylə ədəbsizlikləri türkləri qızdırdı. Həman saat şəhərin hər yerinə pulemyotlar qoyuldu. Ayasofiya üzərinə yürüş ediləcəyi təqdirdə pulemyotlar, şübhəsiz, işləyəcəkdi. Bu halı görən rumlar bir arvad dəstəsi düzəldib, türklər arvadlara atəş açmazlar deyə bunları qabaqca göndərmək istədilər. Türklər bunun da çarəsini gördülər. Dərhal böyük çənlərdə isti su və nasoslar hazırladılar. Arvadları su ilə qovmaq istədilər.

Londondan gəlmiş olan xəbərlər bu vəziyyəti dəyişdirdi. Londondan nim-rəsmi [yarı-rəsmi] surətdə xəbər verilirdi ki, İstanbul, İzmir və sair vilayətlər qəti surətdə türklərin əlində qalacaqdır. Yalnız İstanbulda Amerika kontrolu olacaqdır. Bu xəbərlər bir dərəcə vəziyyəti dəyişdi. Rumların iştahaları yatdı.

İtalyanlar, ingilislər türklərə çox kömək edirlər. İtalyanların türklərə kömək etməsi də səbəbsiz deyildir. Bu son günlərdə Parisdən ikinci bir xəbər də gəldi. İstanbul, İzmir və sair vilayətlər türklərdə qalacağı bildirildi. Bu münasibətlə general Franşe D'Esperi sultan həzrətlərini ziyarət etmək istədisə də, sultan mümaileyhi [adı çəkilən şəxsi] qəbul etmədi.

Bosfor, Dardanel türklərin əlindədir. Son vaxtlarda oralar təhkim edilir. Yalnız buralarda ingilis kontrolu vardır.

Türklər və ermənilər

Son vaxtlarda ermənilərlə türklərin müamilələri [rəftarları] o qədər də gözəl deyildi. Ermənilər özlərini qayət fəna aparırdılar. Ermənilərin iddiası da çox böyük idi. Lakin bunların da son günlərdə vəziyyəti dəyişmiş. Zira ermənilərin iddia etdikləri yerlərdə müsəlmanların əksəriyyət qazandıqları Konfransa da məlumdur. Ermənilərin tərəfdarı olan və ermeni məsələsi ilə ziyadəsi ilə məşğul olan amerikalı Kullec Türkiyədə olan ermənilərin hesabını tutmuş və sonra Londona, Parisə gedib məlum etmişdir ki, ermənilərin iddia etdikləri yerləri ermənilərə vermək böyük səhv olar. Öyləliklə, müsəlmanları ermeni boyunduruğu altına salmış olarız. İstanbulda böylə şayiat var ki, indiki Ermənistan Cümhuriyyəti təsdiq ediləcək. Urmiyə, Xoy və Türkiyədən də Van, Bitlis, Bayəzid onlara veriləcəkdir. Əlbəttə, bu da təsdiq edilməmiş bir xəbərdir.

Yunanlar Sülh Konfransında

Yunanilərin iddiaları ermənilərin iddiasından daha ziyadədir. Yunan baş naziri Venizelos, Klemansoya Yunanıstanın tələbnaməsini təqdim eyləmiş. Venizelos İstanbul və Türkiyənin bir çox yerlərindən, Rusiyadan da Odessa və Sevastopolu istəyirmiş. Guya bu yerlər bir vaxtda Yunanıstanın imiş. Klemanso tələbnaməni alıb oxuduqdan sonra Venizelosun yanına gəlib məzədən ötrü demiş:

"Mən Fransa Hökuməti namından sizə təşəkkürlər edirəm və çox sağ olunuz ki, bizim Marseli istəməmişsiniz. Ola bilər, Marsel də bir vaxt Yunanıstan müstəmləkəsi imiş."

Hər halda, yunanilərin başından artıq İstanbul xülyası çıxmış və anlamışlar ki, İstanbul əsil sahibi olan türklərin əlində qalacaqdır.

Azərbaycan nümayəndələri

Azərbaycan nümayəndələri İstanbula varid olduğu gündən bəri İstanbulda yunan və ermənilər tərəfindən nəşr edilən qəzetələr Əhməd bəy Ağayev haqqında yazmağa başladılar. Onu erməni qırğınında iştirak etdiyi iftirası ilə təqsirləndirirdilər. Müharibə zamanı Əhməd bəyin Müttəfiqlər əleyhinə yazmış olduğu məqalələri bu qəzetələr yenidən çap edib Müttəfiq komandanlığının nəzərini cəlb edirdilər. Nəhayət, fransız komandanlığı Ağayevin həbs edilməsinə qərar verib də mümaileyhi [haqqında danışılan şəxsi] həbs etdirir. Şimdi Ağayev fransızların nəzarətindən türklərin ixtiyarına keçmiş, bu günlərdə türklər mümalieyhi azad edəcəkdirlər. Azərbaycan sülh nümayəndələrindən Əlimərdan bəy Topçubaşovu da Parisə buraxmaq istəməyirdilər. Bu xüsusda çox zəhmətlər çəkildi. Axirüləmr [nəhayət], bunların Parisə əzimət etmələrinə [yola düşmələrinə] müsaidə verildi. Bunlar İtaliya paroxodunda Neapol təriqi [yolu] ilə əzimət etmişlərdir. Vəkillərimizdən Məhəmmədhəsən Hacınski, Əkbər ağa Şeyxülislamov və Ceyhun bəy Hacıbəyli Parisə, Əlimərdan bəy Topçubaşov, Miryaqub Mehdiyev və [Məhəmməd] Məhərrəmov Londraya əzimət etmişlərdir. Mən Tiflisdə ikən Parisdən Çxeidzedən Gürcüstan Hökumətinə bir məktub gəlmişdi. O məktubda Qafqaz cümhuriyyəti məsələlərinin ümidbəxş olduğunu bildirdi. Bunu da söyləməliyəm ki, italyanlar türklər və azərbaycanlılara artıq hüsn-təvəccöh göstərirlər. Bizim nümayəndələr İstanbulda ikən İtaliya nümayəndələri ticarət müqavilənamələri bağlamaq istəmişlərdir. Nümayəndələrimiz böylə bir müahidə bağlamağa səlahiyyətləri olmadığını bildirərək, onlara Bakıya getmələrini tövsiyə eyləmişlərdir. Bu günlərdə mühəndis Simens İtaliya tüccar heyəti ilə Bakıya varid olaraq Azərbaycan Hökuməti ilə ticarət müqaviləsi əqd edəcəkdirlər.

İSTİQLAL BAYRAMI

Məşixətin teleqrafları

Məşixət İdarəsi [Şeyxülislamlıq İdarəsi] qazılara böylə bir teleqraf göndərmişdir:

Keçən May ayının 28-də Azərbaycan istiqlalının elanı münasibətilə şükranəlik babından həman günü bayram etmək və bu barədə Haqtaala dərgahından hökumətimizin daimi olmağını istida [xahiş] qılmaq ümum əhli-islama fərz və vacib olduğuna görə, cənabınıza müqərrər olur [bildirilir] ki, kənd və şəhər ruhanilərinə və başqa üləmaya işbu May ayının 28-ci gününü əzəmətli və möhtərəm saxlamaq üçün əmr verəsiniz. Məsacidi [məscidləri] hər nə qədər mümkün isə fərş edib [döşəyib], xaricini və daxilini müzəyyən qılasınız [bəzəyəsiniz] və məscidlər üstə çırağan edəsiniz. Camaat kamali-təntənə ilə məsacidə cəm olub o günün şərəfinə nitq demək, məktəb uşaqlarını azad etmək dəxi lazımdır. Və bu barədə artıq səy və hümmət etmək cənabınıza tövsiyə olunur.

Azərbaycan Məşixəti-İslamiyyə İdarəsi naminə
şeyxülislam: Axund Ağa Ağəalizadə

İSTİQLAL BAYRAMI

Keçən il təzə qayda ilə May ayının 28-də Tiflisdə Azərbaycan Cümhuriyyəti və istiqlaliyyəti elan ilə, simsiz teleqraf vasitəsilə ümum cahana bildirilmişdi. Bu il may ayının 28-də istiqlaliyyət elanının birinci səneyi-dövriyyəsi münasibətilə Məclisi-Məbusan və hökumət tərəfindən həman günün təntənəli bir surətdə olaraq ümumi bayram və şənlik edilməsi təhti-qərara alınıb və bayram günü tərtib etmək üçün xüsusi bir komissiya təşkil edilmişdir.

Srağagün Məclisi-Müəssisan binasında axşam saat 5 radələrində Məclisi-Məbusan Ləvazim heyəti müdiri Mehdi bəy Hacıbababəyovun təhtisədarətində [başçılığı altında] olaraq məzkur [adı çəkilən] komissiyanın iclası vaqe olmuş və bayram üçün zeyldəki [aşağıdakı] məramnamə tərtib edilmişdir:

Mayın 28-də ümum hökumət və camaat müəssisələri, dükan, bazar və Bələdiyyə İdarəsi tətil və xidmətçilərini bu gün azad edəcəklərdir. Bələdiyyə İdarəsi və onun şöbələri şəhər bağını, bulvarı və şəhərin bir çox yerlərini bəzəyib və çıraqban edəcəkdir. Dənizin içərisində və şəhərin hündür bir yerində elektrik işığı ilə böyük bir "İstiqlal" kəlməsi göstəriləcəkdir. Ümum məktəblər və mədrəsələr tətil edəcək, mütəəllimlər [şagirdlər] isə musiqi dəstələri ilə nəğmə oxuyaraq şəhərin küçələrini gəzəcəklərdir. Şeyxülislam və müftü həzrətləri tərəfindən Azərbaycan Cümhuriyyəti qazılarına teleqraflar çəkilib, hər bir şəhər və kəndlərdə camaatı məscidlərə cəm edib ayini-dua icra etmək əmr edilmişdir. Şəhər məscidlərində hər məhəllə ruhanisi öz məhəlləsi əhalisini məscidə cəm edib ayini-dua icra etməklə bərabər, xütbələr, moizələr və nitqlər irad olunacaqdır. Şəhərin bütün evləri milli Azərbaycan bayraqları və xalılarla bəzənib, axşam çıraqban olunacaqdır. Bundan əlavə, şəhər məscidlərində 5000 nəfər fəqirə ehsan veriləcəkdir. Həman gün qəzetələr yaşıl və qırmızı haşiyələrlə çap edilib çıxacaqlardır. Gündüz saat 11 radələrində Məclisi-Məbusanın fövqəladə və təntənəli iclası və saat 1 radələrində Hürriyyət meydanında Azərbaycan qoşunlarının rəsmi-keçidi vaqe olaraq, 21 ədəd şadyanalıq topları atılacaqdır.

Rəsmi-keçiddə ümumi hökumət və camaat müəssisələri ilə qeyri dövlət [başqa dövlətlərin] siyasi nümayəndələri hazır olacaqlardır. Rəsmi-keçidi Hərbiyyə naziri və Rəisi-vükəla [Baş nazir] qəbul edəcəklərdir. Axşam saat 6-da klubun zalında məclisi-ziyafət tərtib edilib qonaqlara çay və şirniyyat təqdim ediləcəkdir. Hacıbəyov Qardaşları Müdiriyyəti tərəfindən müxtəlif mütəharrik əkslərlə [hərəkətli şəkillərlə] tarixi dəstələr tərtib və təşkil edilərək, küçələrdə böyük tamaşalar və təntənəli nümayişat yapılacaqdır. Qız qalası üzərində elektrik işığı ilə böyük bir tarixi şəkil və yazılar göstəriləcəkdir.

Kəndlərdən tərəkəmə köçləri gəlib, küçələri gəzərək şəhərdən keçib gedəcəkdir. Axşam şəhərin küçələrində səyyar elektrik əksləri göstərilərək təntənəli surətdə gəzişlər olacaqdır. Axşam şəhərin hər tərəfi rəngarəng işıqlarla çıraqban və müzəyyən ediləcəkdir [bəzənəcəkdir]. Məscidlərin həyətləri və özləri milli bayraqlar və xalılar ilə bəzənib, axşam isə rəngarəng işıqlarla çıraqban olunacaqdır. Ümum dəstələr Parlaman qarşısına gəlib orada məşhur natiqlər tərəfindən istiqlaliyyət haqqında müfəssəl və mühüm nitqlər irad olunacaqdır.

Məramnaməyə bir çox şeylər dəxi əlavə olunacaqdır ki, bu barədə gələcək nömrəmizdə təfsil məlumat verəcəyiz.

BAKI XƏBƏRLƏRİ

Bakı müsəlmanlarına

Bu axır günlərdə Nəcəfi-əşrəfdə müctəhidi-məşhur məlcaülənam [xalqın pənahı] Ağa Seyid Kazım Yəzdi cənablarının rəhmətі-ilahiyyəyə vüsul ilə tərkidari-fəna buyurduqları [fanilik evini tərk edərək Allahın rəhmətinə qovuşması] xəbəri-dəhşət-əsəri məsmumuz olub [dəhşət verici xəbəri qulağımıza çatıb], bu xəbər bütün əhli-islamın yə's və kədərini mövcib olduğu kimi [mətəm və kədərinə bais olduğu kimi], üləmaya [ruhani alimlərinə] dəxi artıq dərəcə təsir etdiyindən, həmin may ayının 21-i olan çaharşənbə [çərşənbə] günü İçərişəhər cameyi-şərifində və Hacı Qasım bəy məscidində tərhim [yas] məclisi tərtib edilməyinə qərar verilmişdir.

Müctəhidi-mərhumun mərtəbəyi-diniyyə və elmiyyəsinə və sadəti-səniyyədən [böyük seyidlərdən] olmaq şanına ehtiramən, ümum əhli-islamın yövmi-məzkurda [deyilən gündə] ticarət və sair işlərini tətil etmək[l]ə, məzkur məscidlərdə təziyə məclisinə iştirak etmələri rica olunur.

Məşixət sədri şeyxülislam: Ağaəlizadə

Hökumət İdarəsinin xüsusi şöbəsi

Hökumət Şurası tərəfindən edilən binagüzarlığa [sərəncama] görə, Hökumət İdarəsinin xüsusi bir şöbəsi açılıb və "Metropol" mehmanxanasında daftərxana açmışdır. Məzkur [deyilən] şöbənin fəaliyyəti hökumət və Məclisi-Məbusan tərəfindən sadir olan [verilən] qərardadları və qəbul edilən qanun layihələri və həmçinin hökumətin əmr